

CENTRUM VOOR
HOLOCAUST
EN GENOCIDESTUDIES

Jaarverslag 2007/2008

Woord vooraf

Het verslagjaar 2007-2008 was voor het CHGS een jaar van activiteiten én van bezinning. Voor de activiteiten verwijs ik naar de bladzijden die volgen. De bezinning was een vervolg op de rapportage van de evaluatiecommissie waarover in het vorige jaarverslag is bericht. Er is nog een tweetal redenen voor het CHGS om zich te beraden over haar functioneren: de omvang van de werkzaamheden en de organisatorische inbedding van het Centrum. Algemeen is de overtuiging dat het doel van het Centrum, het bevorderen van maatschappelijke aandacht voor de problematiek rond de Holocaust en andere genociden, de inspanningen meer dan waard is. Dat doel leidt tot de vier bekende hoofdtaken van het CHGS: het verrichten van wetenschappelijk onderzoek, het verzorgen van academisch onderwijs, het bevorderen van educatie en het stimuleren van het maatschappelijk debat. Voor een Centrum met de beperkte omvang van een handvol formatieplaatsen benaderen deze omvangrijke werkzaamheden de grenzen van het mogelijke.

De stafleden van het Centrum zijn zich ervan bewust dat deze situatie ertoe leidt dat op alle taakgebieden keuzes moeten worden gemaakt. Op het gebied van het wetenschappelijk onderzoek is er reden voor tevredenheid. Ondanks de vele andere werkzaamheden van de leden van de wetenschappelijke staf wordt er steeds onderzoek van belang verricht. Een onderzoeksplan zal in de toekomst de samenhang van dit onderzoek duidelijker maken. Het academisch onderwijs verheugt zich in

een groeiende belangstelling. Een onderwijsplan zal dit onderwijs minder afhankelijk van de specifieke bijdragen van personen moeten maken. De taak op het gebied van educatie zal zich toespitsen op het ter beschikking stellen van kennis aan (toekomstige) leraren. Dat kan gebeuren door het geven van cursussen en door het aanbieden van materiaal. Het CHGS leverde ook dit jaar weer grote inspanningen om het maatschappelijk debat te bevorderen. Lezingen en symposia bereikten velen. Via contacten met de pers en een verbeterde website zal de zichtbaarheid van het Centrum groter moeten worden.

Samenwerking met andere organisaties biedt een oplossing voor de wanverhouding tussen taken en middelen. Het ministerie van VWS is in vele opzichten een partner die het werk van het Centrum mogelijk maakt. Het NIOD is in toenemende mate de natuurlijke bondgenoot bij de werkzaamheden van het Centrum. De Universiteit van Amsterdam is het vaste anker voor het academisch onderwijs. Dit alles geeft al aan waar het CHGS de organisatorische inbedding het beste kan doen plaats vinden. De komende jaren zullen daarover meer duidelijkheid brengen. Het aantal bestaande en nieuwe samenwerkende partners is te groot om hier te noemen; zij komen op de volgende bladzijden aan de orde. Hoopvol stemt, dat in dit verslagjaar de Stichting Vrienden van het Centrum voor Holocaust- en Genocidestudies is opgericht. De stichting heeft tot doel het werk van het CHGS te ondersteunen. Gesteund door al deze initiatieven staan de medewerkers van het Centrum klaar om zich ook in de komende jaren met enthousiasme in te zetten.

lezing Jan Pronk

Wetenschappelijk onderzoek

Ook in dit verslagjaar hebben de leden van de wetenschappelijke staf hun onderzoek voortgezet. Het onderzoek van Nanci Adler in het kader van de Veni-subsidie van NWO vorderde. Johannes Houwink ten Cate was gedeeltelijk vrijgesteld van onderwijstaken ten behoeve van zijn onderzoek. De promovendi en aan het Centrum gelieerde onderzoekers leverden een belangrijke bijdrage aan het wetenschappelijk onderzoek. Alle stafleden namen deel aan de door het CHGS en het NIOD georganiseerde maandelijkse werkgroep, Jodenvervolgning en genocide.

Lopend onderzoek

Nanci Adler werkt aan haar onderzoek naar de loyaliteit van overlevenden van de Goelag ten opzichte van de Communistische partij. Zij ondernam ten behoeve hiervan twee reizen naar Moskou om daar onderzoek te doen in het Russische Staatsarchief voor Sociale en Politieke Geschiede-

nis (RGASPI) en interviews af te nemen. Bovendien rondde zij twee hoofdstukken van haar volgende boek af, *The Gulag Prisoner and the Bolshevik Soul* en *No Crueler Punishment and No More Cryptic Crime: Reconciling with the Self and the System* (resp. hoofdstuk 2 en 3). Zij gaf een presentatie aan de ambassadeur en staf van de Nederlandse ambassade in Moskou in maart 2008. Bovendien was zij lid van de promotiecommissie van Nikita Petrov. Deze Russische onderzoeker is vice-voorzitter van het wetenschappelijk onderzoekscentrum van *Memorial*. Hij schreef een dissertatie, *Stalinisme en sovjetisering 1945-1953*, over de rol van Stalin en de staatsveiligheidsorganen van de Sovjet-Unie in de sovjetisering van de landen van Midden- en Oost-Europa.

Karel Berkhoff werkte onder andere aan een studie naar de nasleep van de grootste nazi-massamoord in de Sovjet-Unie, Babi Jar bij Kiev, en publiceerde

lezing Jan Pronk

in dat kader een artikel over de herinneringen van de overlevende Dina Pronitsjeva.

Johannes Houwink ten Cate hield zich onder meer bezig met de Holocaust in West-Europa met daarbinnen het accent op de anti-Joodse politiek in de bezette Nederlandse gebieden. Hij zal een monografie over dit onderwerp voltooien. In april 2008 heeft zijn eerste promovendus, Frank van Riet, met succes zijn proefschrift verdedigd, getiteld *Handhaven onder de nieuwe orde. De politieke geschiedenis van de Rotterdamse politie tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Van Riet is de eerste promovendus bij de UvA sinds vele jaren die met enkel een MBO diploma wist te promoveren.

Marieke Meeuwenoord en Eva Moraal zijn sinds 2006 werkzaam bij het Centrum als promovendi in het kader van een door het ministerie van VWS gesubsidieerd project. Marieke Meeuwenoord werkt

aan haar promotieonderzoek naar Konzentrationslager Herzogenbusch (kamp Vught) onder de werktitel: *Een historisch-sociologische studie naar Konzentrationslager Herzogenbusch*. Het proefschrift van Eva Moraal, *Kamp Westerbork – Generaties van egodocumenten: over de beleving van een concentratiekamp*, handelt over voormalig vluchtelingen- en doorgangskamp Westerbork. Hun beider voortgangsverslag werd zowel door de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam als door het ministerie van VWS positief beoordeeld. Marieke Meeuwenoord neemt deel aan de maandelijkse onderzoekswerkgroep van het NIOD en het CHGS die zich bezig houdt met de daders van Jodenvervolgung in het binnen- en buitenland. Samen met Eva Moraal organiseert zij een tweemaandelijks genderwerkgroep, waar historici de gelegenheid krijgen vraagstukken met betrekking tot gender en geweld te bespreken.

Uğur Üngör heeft onlangs zijn dissertatie voltooid, getiteld *The Construction of Exclusion: Young Turk Social Engineering in Eastern Turkey, 1913-1950*. Het proefschrift is een studie naar nationalisme, geweld en vervolging in Oost-Turkije tijdens het regime van de Jong-Turkse dictatuur. Hij zal het dit najaar verdedigen.

Gedurende enige tijd waren stagiaires Bodille Arensman en David Taylor aan het Centrum verbonden. Bodille Arensman organiseerde in samenwerking met de coördinator de lezingenreeks *Processes of Mass Destruction* en David Taylor deed onderzoek naar de recente jurisprudentie op het gebied van de definitie van genocide.

Rosa Lehmann is als geassocieerd onderzoeker verbonden aan het CHGS en schrijft aan haar proefschrift *Struggling for Peace: Ethno-National Relations in Rural Southeast Poland. The Case of the Ukrainians in Poland (1944-2000)*, dat naar verwachting in 2009 afgerond zal worden. Ten behoeve van haar onderzoek bracht ze twee bezoeken aan Polen.

Congresbezoek

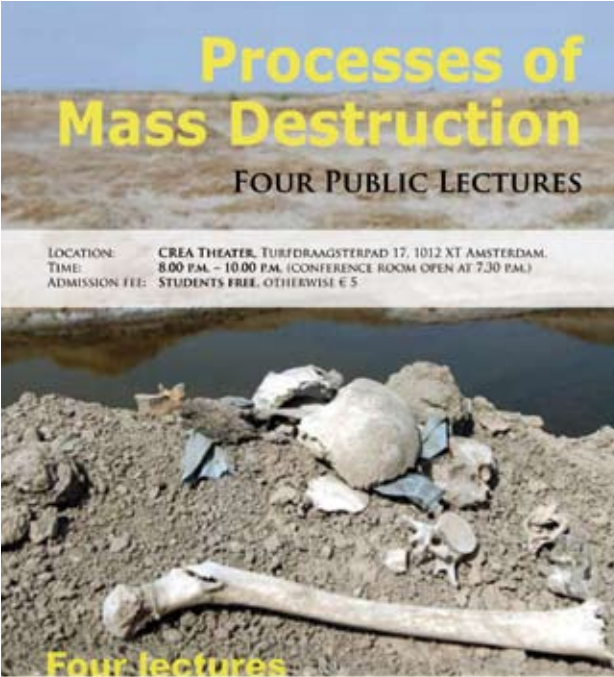
In oktober 2007 werd er in Herinneringscentrum Kamp Westerbork een congres georganiseerd waar een aantal stafleden van het Centrum acte de présence gaf. Aan The Future of Lieux de Mémoire werd deelgenomen door Eva Moraal, Marieke Meeuwenoord, Nanci Adler en Ton Zwaan. Johannes Houwink ten Cate gaf een lezing getiteld *The Memories of the War and the Physical Remains*

of the Shoah. Karel Berkhoff bezocht conferenties in Berlijn, Parijs en New Orleans, waar hij onder meer een presentatie gaf over de getuigenissen van de Holocaust in Oekraïne. In februari 2008 was hij in Kiev waar hij deelnam aan het panel *Politics of Memory and European Identity* in het kader van het Tweede Europa-Oekraïne Forum. In dezelfde maand waren Rosa Lehmann, Ton Zwaan en Nanci Adler in Lissabon voor de *European Social Science History Conference*. Rosa Lehmann sprak over *Poland's Struggle with its Ukrainian National Minorities 1944-1960*, terwijl Nanci Adler een sessie genaamd *Testimony, Memory, Memorials* voorzat. De laatste presenteerde eveneens een paper genaamd *The Gulag Survivor and the Bolshevik Soul* op het symposium over *Eyewitness Narratives* in Jeruzalem. Bij Yad Vashem, ook in Jeruzalem, sprak Maria van Haperen over de Holocaust Memorial Day en op een conferentie in Amsterdam gaf zij een lezing getiteld *How One Man Can Make a Difference*. Uğur Üngör nam deel aan conferenties in Montréal, Brussel en Parijs, waar hij sprak over *Victimization and Vengeance: Notes on Revenge and Mass Violence*. Aan Clark University hield hij een lezing over de Armeense genocide. Op een conferentie in Dresden in juli gaf hij ten slotte een rede genaamd *Genocide in Transnational Perspective: Mass Violence from the Balkans to Anatolia into the Caucasus*. Johannes Houwink ten Cate bezocht de Universiteit van Thessaloniki om daar een lezing te geven over de juridische opvattingen over ouderschap en medeplichtigheid in het kader van de conferentie *The Holocaust as Local History*. Wichert ten Have bezocht als lid van

de Nederlandse delegatie de conferentie van de Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance, and Research in december 2007 (Praag) en juni 2008 (Linz). Hij nam deel aan de werkzaamheden van de Academic Working Group.

VWS Fellows

Het Centrum verwelkomde ook dit jaar een aantal gastonderzoekers uit Oekraïne. Dankzij het VWS Fellowship in Holocaust and Genocide Studies, een bijdrage van het ministerie van VWS, kon Karel Berkhoff hen intensieve begeleiding bieden. Te gast waren achtereenvolgens Alexander Gogun, Andriy Portnov, Inna Shugalyova, Tetyana Shchegolyeva, Myroslava Keryk, Oleg Romanko en Sofiya Dyak.

Processes of Mass Destruction
FOUR PUBLIC LECTURES

LOCATION: CREA THEATER, TUIFDRAAGSTERPAD 17, 1012 XT AMSTERDAM.
TIME: 8.00 PM – 10.00 PM (CONFERENCE ROOM OPEN AT 7.30 PM)
ADMISSION FEE: STUDENTS FREE, OTHERWISE € 5

Four lectures

Tuesday, November 27th, 2007 Foad Ibrahim (University of Bayreuth), 'The Present Situation in Darfur, Sudan'

Monday, January 21st, 2008 David Adams (University of Ohio), 'The Fate of Native Americans'

Monday, February 18th, 2008 Henk Schulte Nordholt (Vrije Universiteit and KITLV Leiden),

Fridus Steijlen (KITLV Leiden), 'Poliside in Indonesia (1965-1966) and Silent Remembrance'

Monday, March 17th, 2008 Joost Hiltemann (International Crisis Group), **Goran Baba Ali** (journalist, writer), 'Massive Destruction of Iraqi Kurds: The Anfal-Campaign and its Aftermath', **Optional: Documentary Film on Anfal-Campaign, starts at 7.00 pm**

THOMAS BUERGENTHAL

Kind van de Holocaust

Het pakkende verhaal van de man die als kind het getto van Kielce en de kampen van Auschwitz en Sachsenhausen overleefde

MYNX

symposium Jules Schelvis

Academisch Onderwijs

In de herfst van 2007 begonnen zestien nieuwe studenten aan het traject Holocaust- en Genocidestudies van de Master Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, gevolgd door vier anderen begin 2008. Van september 2007 tot en met augustus 2008 ontvingen twaalf trajectstudenten hun diploma, waarvan zes *cum laude*. De coördinator van het traject was Karel Berkhoff, die evenals Nanci Adler, Johannes Houwink ten Cate en Ton Zwaan een aantal studenten begeleidde bij het schrijven van de masterscriptie.

De boekencollectie Genocidestudies, onder signatuur 13 geplaatst in de bibliotheek van het NIOD ten behoeve van studenten en anderen, is gestaag gegroeid en omvat inmiddels bijna 300 titels. De collectie behelst ook abonnementen op enkele vakbladen, zoals *Genocide Studies and Prevention* en *Zeitschrift für Genozidforschung*.

Mastertraject Holocaust- en Genocidestudies

In het eerste semester volgden de studenten bij Karel Berkhoff het vak *De Holocaust*. Dit college behandelde vragen en thema's als: hoe en wanneer besloten de Nazi's alle Europese Joden te vermoorden, wat dachten en deden Joden in de getto's, en de pogroms van 1941 in Oost-Europa. Bij Johannes Houwink ten Cate volgden de studenten de interdisciplinaire module *De zwarte bladzijde. Achtergronden van genocide en andere vormen van collectief geweld*. In dit college lag de nadruk op de waardevolle resultaten van onderzoek naar de herkomst van het grootschalige geweld tijdens de twintigste eeuw die de laatste jaren zijn voortgekomen uit disciplines zoals sociologie, sociale psychologie, antropologie en geschiedenis. Ook kwamen thema's als reactie, berechting, herinnering en verwerking aan de orde. Karel Berkhoff verzorgde in deze reeks een gastcollege over de massamoord van Babi Jar.

In het tweede semester verzorgde Wichert ten Have het college *De vervolging van de Joden in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog*. In dit college werd op basis van literatuurstudie en bronnenonderzoek de vervolging van de Joden in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog bestudeerd. Van de studenten werd verwacht dat zij zelf onderzoek verrichtten in de archieven van onder meer het NIOD en het Stadsarchief Amsterdam. Ton Zwaan en Karel Berkhoff begeleiden het Colloquium Holocaust- en Genocidestudies. In dit tweewekelijkse college werden de onderzoeksvragen ten behoeve van de MA scriptie, alsmede de vorderingen hiervan besproken.

Bacheloronderwijs

In het eerste semester gaf Ton Zwaan het BA college *Vervolging, massamoord en genocide in vergelijkend perspectief*. In dit wekelijkse hoor- en werkcollege werd de bachelorstudenten

geschiedenis op inleidend niveau kennis en inzicht geboden aangaande vervolging, massamoord en genocide in de twintigste eeuw. Karel Berkhoff verzorgde in het tweede semester het bachelorcollege *Massamoord en maatschappij*. Dit hoor- en discussiecollege ging over de diverse manieren waarop Europeanen genocide en andere vormen van doelgericht, grootschalig doden van burgers herdenken, “verwerken” of verzwijgen. Enkele aspecten werden toegelicht door deskundige gasten: de Oekraïense verwerking van de grote hongersnood van 1933 (Inna Shugalyova); de Nederlandse Stichting Sobibor (Jetje Manheim); de overblijfselen van Auschwitz-Birkenau (Hans Citroen); en de huidige bevolking van de stad Oświęcim ofwel Auschwitz (Barbara Starzynska). Johannes Houwink ten Cate begeleidde een aantal studenten bij het schrijven van hun BA scriptie. Ook Uğur Üngör en Karel Berkhoff fungeerden elk als scriptiebegeleider voor één bachelorstudent.

Gastcolleges

De medewerkers van het CHGS worden regelmatig benaderd voor gastcolleges. Op 12 oktober 2007 bevonden drie stafleden van het Centrum zich in Groningen bij het studentencongres *Genocide en massamoord*, georganiseerd door de Groningse vereniging voor geschiedenisstudenten Ubbo Emmius. Johannes Houwink ten Cate sprak over de Holocaust, Nanci Adler over de Goelag, en Karel Berkhoff gaf een college getiteld *Anti-poolse genocide in Oekraïne*. Een week later was Johannes Houwink ten Cate bij Instituut Clingendael aanwezig bij een *brainstorm* over Bosnië. Nanci Adler gaf op 14 januari 2008 een gastcollege bij Selma Leydesdorff voor promovendi over *oral history* en het interviewen van slachtoffers van massaal geweld. Eva Moraal hield een lezing voor de *Werkgroep autobiografie* van het Huizinga Instituut op 7 maart. Marieke Meeuwoord gaf op 5 juni een uitgebreide rondleiding door het voormalige kamp Vught aan studenten cultuurwetenschappen van de Erasmus Universiteit Rotterdam in het kader van het vak *Theorie, geschiedenis en praktijk van cultureel erfgoed*. Ton Zwaan verzorgde een groot aantal gastcolleges, zowel binnen de UvA als daarbuiten. In Utrecht sprak hij onder meer over Russische staats- en natievorming en over de Armeense en Cambodjaanse genociden. Ook de Amsterdam School for Social Science Research, de Universiteit Maastricht en de Vrije Universiteit hebben hem uitgenodigd voor een lezing.

Internationaal

De zogenaamde *Chevening-group*, een in Groot-Brittannië georganiseerde internationale *post-graduate* cursus, bezocht in februari 2008 het CHGS. Wichert ten Have en Ton Zwaan verzorgden een gastcollege, gevolgd door een discussie met deelnemers uit alle werelddelen. Een van de deelnemers aan deze *post-graduate* cursus, Tarek Raslan, was in het kader van zijn *work attachment* twee weken aan het Centrum verbonden. Hij schreef een *paper* over het conflict in Palestina. In juni 2008 fungeerde Karel Berkhoff als *external member* bij het *validation panel* dat zich boog over de nieuwe *Joint European MA in Human Rights and Genocide Studies* van Kingston University Londen. Dit nieuwe masterprogramma is een samenwerkingsverband tussen vier Europese universiteiten en zal in september 2008 van start gaan. Nanci Adler is sinds januari 2008 lid van het bestuur van het *Uppsala Programme for Holocaust and Genocide Studies*. Karel Berkhoff evalueerde anoniem een onderzoeksbeursaanvraag voor de *Social Sciences and Humanities Research Council of Canada*.

Holocaust Memorial Day

Educatie

Het CHGS wil bijdragen aan de kennisoverdracht over genociden aan docenten van het voortgezet onderwijs.

Holocaust Memorial Day

In samenwerking met een groot aantal andere organisaties heeft het Centrum dit jaar voor de derde achtereenvolgende keer de Holocaust Memorial Day georganiseerd. De deelnemende organisaties hebben als gezamenlijke doelstelling jongeren tussen de 15 en 25 jaar te onderwijzen over de Holocaust en andere genociden. Kennis en bewustwording hiervan dragen bij aan de waakzaamheid voor opkomende rassenhaat, discriminatie en antisemitisme. Het Centrum verzorgde de coördinatie van de organisatie, was voorzitter tijdens vier grote bijeenkomsten met alle participerende instellingen en was op 26 januari verantwoordelijk voor de Holocaust Memorial Day

voor scholieren op het Technisch College Amsterdam (TeC). Hoofdgast aldaar was Leny Boeken-Velleman. Johannes Houwink ten Cate hield een voordracht en werd, net als Leny Boeken-Velleman, door Maria van Haperen geïnterviewd. Humanity in Action, het CiJO, de Interculturele Alliantie, het CIDI, de Anne Frank Stichting, het Nederlands Auschwitz Comité, de Stichting Sobibor en het Shoah Foundation Institute Nederland namen workshops voor hun rekening. De dag werd geopend door Wichert ten Have en afgesloten door stadsdeelvoorzitter Ahmed Marcouch. Zowel AT5 als het NRC Handelsblad berichtte erover.

Holocaust Memorial Day

Overige activiteiten

In november 2007 namen Johannes Houwink ten Cate en Maria van Haperen deel aan een conferentie van het ministerie van VWS voor studenten van de PABO en de tweedegraads docentenopleiding, *Herdenken op school*. Maria van Haperen begeleidde een studiereis voor docenten naar Yad Vashem alsmede een reis naar Auschwitz voor de leerlingen van het TeC Amsterdam en hun docent in april 2008. In januari verzorgden zowel Maria van Haperen als Johannes Houwink ten Cate een workshop bij een symposium voor leraren in opleiding op de Fontys Hogeschool in Tilburg. Wichert ten Have hield er de afsluitende voordracht.

lezing Saul Friedländer

Maatschappelijk debat

Het Centrum is een gevestigde naam geworden als het gaat om het initiëren van en reageren op maatschappelijk debat op het gebied van genocide. Steeds wordt stafleden om commentaar gevraagd op actuele gebeurtenissen. Johannes Houwink ten Cate sprak zich meerdere malen uit over het verspreidingsverbod op *Mein Kampf*, maar ook over de erkenning van de Armeense genocide en de situatie in Darfur. Ton Zwaan werd onder andere door de Volkskrant geïnterviewd naar aanleiding van het politieke geweld in Kenia.

Een aantal van de activiteiten van het Centrum stond in het teken van het congres rond het zestigjarig bestaan van de genocide conventie dat in december 2008 zal plaatsvinden. In het kader hiervan kwamen de Scandinavische zusterorganisaties, verenigd in het Nordic-Dutch Network, eind maart op bezoek in Amsterdam.

In september 2007 vond voor de vierde keer de traditionele verjaardagsviering van het Centrum plaats in de aula van de Universiteit van Amsterdam, bijgewoond door een groot aantal relaties, studenten en overige belangstellenden. Professor Saul Friedländer gaf een lezing getiteld *The Years of Extermination. Toward an Integrated History of the Holocaust*. Het tweede deel van zijn werk *Nazi Germany and the Jews* was dezelfde maand in de Nederlandse vertaling uitgekomen.

Op 4 oktober was Thomas Buergenthal, de zittende Amerikaanse rechter van het Internationaal Gerechtshof te Den Haag te gast. Buergenthal is één van de jongste overlevenden van Auschwitz en het bleek dat zijn ervaringen als kind hem hebben gemotiveerd in zijn bijzondere carrière. Ter gelegenheid van de Nederlandse publicatie van zijn memoires *Kind van de Holocaust* sprak Buergenthal op het

lezing Saul Friedländer

Goethe Instituut, dat tevens fungeerde als de medeorganisator van het evenement. Voorafgaand was er een middag bij het CHGS waar Buergethal in een volle vergaderzaal geïnterviewd werd door Johannes Houwink ten Cate.

Op 5 november 2007 organiseerde het Centrum op initiatief van Nanci Adler een *roundtable conference* genaamd *The Legacy of the Slobodan Milošević Trial: Legal and Non-Legal Aspects*. Naar aanleiding van een voorvertoning van de documentaire *Milošević on trial* (Michael Christofferson, 2007) werd er gediscussieerd door de ruim dertig aanwezigen. Hoofdgast was Geoffrey Nice, de hoofd-aanklager in het proces tegen Milošević voor het Joegoslavië-tribunaal.

Ruim een week later vond er op het Centrum een film- en discussiemiddag over de Goelag plaats met

journalist Gerard Jacobs, bedoeld als follow-up van het filmsymposium over de Sovjetterreur van maart 2007. Jacobs' documentaire *Goud: Vergeten in Siberië* werd vertoond. Na de filmvertoning werd hij geïnterviewd door Nanci Adler.

Een nieuw initiatief van het CHGS is de lezingenreeks. Stagiaire Bodille Arensman nam samen met de coördinator de organisatie van deze lezingenreeks voor haar rekening, in samenwerking met het Amsterdams Centrum voor Conflict Studies en CREA Studium Generale. Er werd gekozen voor het thema *Processes of Mass Destruction*, waarin aandacht werd besteed aan vier "vergeten" genocidale processen. Steeds ingeleid door Ton Zwaan werd in deze lezingen door international experts kennis overgebracht over de situatie in Darfur, de ondergang van de Amerikaanse indianen, de massamoorden in Indonesië en de Anfal-campagne tegen

de Iraakse Koerden. De lezingen werden goed bezocht. Na evaluatie is besloten tot voortzetting van dit idee.

Jules Schelvis, overlevende van Sobibor en auteur van het standaardwerk over vernietigingskamp Sobibor, werd in januari onderscheiden met een eredoctoraat van de Universiteit van Amsterdam. Naar aanleiding hiervan organiseerde het Centrum op 9 januari een symposium, financieel mede mogelijk gemaakt door Humanity in Action, de International School for Social Science Research en het AUV-fonds. Het thema was de stand van zaken in het onderzoek naar de kampen van het Derde Rijk. Jules Schelvis was als eregast aanwezig en hield een rede over de slachtoffers van Sobibor. Vervolgens waren er verschillende voordrachten, waaronder die van Marieke Meeuwenoord en Eva Moraal.

De Nooit Meer Auschwitz lezing in januari 2008 werd zoals gewoonlijk georganiseerd in samenwerking met het Nederlands Auschwitz Comité en de Pensioen- en Uitkeringsraad. Dit jaar nam Irene Khan, de secretaris-generaal van Amnesty International de Annetje Fels-Kupferschmidt onderscheiding in ontvangst en verzorgde de lezing.

In samenwerking met het Verzetsmuseum en Uitgeverij Ambo werd Schlomo Venezia uitgenodigd om in het Verzetsmuseum te spreken over zijn ervaringen als lid van het Sonderkommando in

Auschwitz. In de vernietigingskampen waren de leden van het Sonderkommando belast met de gruwelijkste taak: het werk in de gaskamers. Schlomo Venezia is een van de zeer weinigen die dit kan navertellen.

De Noorderkerk vormde het toneel voor een avond over Darfur op 29 mei. Jan Pronk, tot 2007 *Special Representative* van de Secretaris Generaal van de Verenigde Naties in Soedan, hield een lezing over de voortdurende noodsituatie in Darfur, de regering in Khartoem en de onmacht van de internationale gemeenschap. Aansluitend vertelde journalist en schrijfster Arita Baaijens, net terug uit Darfur, aan de hand van haar foto's het verhaal van de persoonlijke lotgevallen. Haar verhaal gaf een interessante kijk op hoe het leven op verschillende manieren doorgaat in een uitzichtloze situatie.

Marieke Meeuwenoord en Eva Moraal organiseerden op 19 juni samen met NIOD-directeur Marjan Schwegman een workshop genaamd *Gedachten over mannelijkheid en vrouwelijkheid in verband met burgerschap, natievorming en geweld van 1789 tot heden*.

lezing Saul Friedländer

In de media

Karel Berkhoff

- interviews gegeven aan verschillende journalisten in Oekraïne, waaronder aan *Associated Press* over de Oekraïense nationalistische partizanen tijdens de Tweede Werldoorlog, 25 juli 2008.

Maria van Haperen

- interview gegeven aan *Ha'aretz Television* over de Yad Vashemreis voor docenten op 1 januari 2008.

Johannes Houwink ten Cate

- interview Business News Radio, met B. Hammelburg, over Darfur, maandag 26 juni van 23.00 tot 24.00 uur;
- interview met Elly Posthumus van Quest over het euthanasieprogramma van het Derde Rijk, Quest, augustus 2007, pp. 80-84;
- ingezonden stuk *De Volkskrant* over Mein Kampf, 24 augustus 2007;

- interview *Irgoen Olei Holland*, met M. Gerstenfeld, september 2007;
- interview Caroline Tosh van het *Haagse Instituut* voor Oorlog en Vrede over het ICTY-archief, 11 september 2007;
- interview *NOS Radio 1* over Mein Kampf (discussie met M. Fennema), 12 september;
- geciteerd in *Trouw* over Mein Kampf, 13 september;
- geciteerd in *De Pers* over Mein Kampf, 13 september;
- interview in *Trouw* over Mein Kampf, 15 september;
- interview met Markus Ahonen van een Fins persbureau over Anne Frank, de herinnering aan de Shoah en andere genociden, 28 september;
- interview tv-zender *Het Gesprek*, met B. Hammelburg over de Holocaust en moderne genociden, 16 oktober van 19.00 tot 20.00 uur;

- ingezonden stuk *Trouw* over de politieke erkenning van de Armeense Genocide, 30 oktober;
- interview met *De Pers* over de gewone massamoordenaars, 4 januari;
- geciteerd in het *Brabants Dagblad* over gewone massamoordenaars, 29 januari;
- interview met *De Pers* over Shlomo Venezia, 21 februari;
- interview *VPRO radio OVT* over de verbreding van het daderschap en Geert Mak, 24 februari;
- geciteerd in het *Historisch Nieuwsblad* over Geert Mak, *Historisch Nieuwsblad*, 2008, nr. 3;
- interview *NCRV TV, Profiel* van Geert Mak, 9 april;
- genoemd in *NRC Handelsblad* naar aanleiding van de promotie van Frank van Riet, 23 april;
- recensie in de rubriek biografie van *NRC Handelsblad* over de herinneringen van Thomas Buergenthal, 2 mei.

Uğur Üngör

- gastrol in de documentaire *Land of our Grandparents* opgenomen in Nederland en Turkije. De documentaire gaat over plekken in Turkije die herinneren aan de Armeense genocide en waarover Uğur Üngör in zijn onderzoek heeft geschreven. De documentaire is uitgezonden op 24 april 2008 en is na te zien op www.hollanddoc.nl;
- recensie van de documentaire "Roadmovie over het land van hun grootouders," *NRC Handelsblad*, 24 april 2008.

Ton Zwaan

- "Op de bank met... Ton Zwaan" (interview), in: *Cul (Amsterdams Antropologenblad)*, jrg. 15,

- nr. 1 (november 2007, Themanummer Afrika), pp. 28-31;
- *Radio 1 VPRO – De Ochtenden. Bureau Buitenland*, 20 november 2007, "Het Cambodja Tribunaal";
- *Trouw*, 13 december 2007, "Afscheid van Carla del Ponte" (interview);
- *De Volkskrant*, 12 januari 2008, "Moord en doodslag als het mag" (interview);
- *Radio 1 VPRO – De Ochtenden. Bureau Buitenland*, 22 januari 2008, "Slachtoffer aantallen bij oorlog en genocide";
- *Radio 1 NCRV – Casa Luna*, 4 februari 2008, "Ton Zwaan, CHGS. Interview over genociden";
- *Radio 1 VPRO – De Ochtenden. Bureau Buitenland*, 14 mei 2008, "Discussie over Darfur";
- telefonische interviews gegeven naar aanleiding van de arrestatie van Karadžić aan journalisten van *Gemeenschappelijke Persdienst*, o.a. terechtgekomen in regionale bladen, en in *Spits* en *Metro*, 21 juli 2008;
- radio-interview in *Met het Oog op Morgen* (Mieke van der Weij) over de arrestatie van Karadžić, 22 juli 2008;
- radio-interview in *NCRV's Standpunt Café* naar aanleiding van de arrestatie van Karadžić met Klaasjan Drupsteen, Elsemieke Havega, en Sweder van Wijnbergen, 23 juli 2008;
- tv-interview in *NOS Journaal* over de arrestatie van Karadžić, uitgezonden om 18.00 en 20.00 uur, 23 juli 2008;
- telefonisch interview met de *Wereldomroep* naar aanleiding van de arrestatie van Karadžić in het Engels, uitgezonden om 16.00 uur, 24 juli 2008.

Bijlage 1

Personele bezetting CHGS

- Dr. W. ten Have,
directeur, 0,6 fte
- Mw. dr. N.D. Adler,
wetenschappelijk stafmedewerker, 0,2 fte
- Mw. drs. E. Beijik,
coördinator (wegens zwangerschapsverlof
B. Boender), 0,6 fte
- Dr. K.C. Berkhoff,
wetenschappelijk stafmedewerker, 1,0 fte
- Mw. drs. B. Boender,
coördinator, 0,6 fte
- Mw. drs. M. van Haperen,
educatie specialist, 0,2 fte
- Prof. dr. J.Th.M. Houwink ten Cate,
hoogleraar, 1,0 fte
- Mw. drs. A.M.B. Meeuwenoord,
OIO, 0,8 fte
- Mw. drs. E. Moraal,
OIO, 0,8 fte
- Mw. drs. B.C. de Visser,
coördinator (tijdelijk), 0,5 fte
- Dr. A.C.L. Zwaan,
wetenschappelijk stafmedewerker, 0,4 fte

- Drs. U. Ü. Üngör,
AIO, 1,0 fte

Promovendi

- Benien van Berkel, De cultuurpolitiek van
dr. T. Goedewaagen (co-promotor P. Romijn)
- Christophe Busch, Situationele en dispositionele
analyses van gewone massamoordenaars
- Jacquélien Fuijkschot, Overlevingskansen van Joden
- Theo Gerritse, De biografie van HSSPF Rauter
- Daan Hertogs, Bureaucratie van de Sjoa
(1e promotor F.C.J. Ketelaar)
- Rosa Lehmann, Ethnonationalisme in Polen
- Marieke Meeuwenoord, Concentratiekamp Vught
- Harry Monkel, Joodse pubers in Amsterdam
1941-1944
- Eva Moraal, Westerbork in egodocumenten
- Aafke Sanders, Cambodja en de Khmer Rouge
- Nena Tromp, Milosevic en het ICTY
- Uğur Üngör, Armeense Genocide in Diyarbekir
(co-promotor M.J. Wintle)
- Jeroen Vervliet, Bezettingsrecht in de rijks-
commissariaten Nederland en Noorwegen

Bestuur

- Mw. prof. dr. M. Schwegman (voorzitter),
directeur Nederlands Instituut voor
Oorlogsdocumentatie (NIOD);
- W.A.M. Arink, hoofd bedrijfsvoering NIOD;
- Prof. dr. G.J. Oostindie, directeur Koninklijk Instituut
voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV);
- Mw. prof. dr. J.F.T.M. van Dijk, decaan Faculteit der
Geesteswetenschappen, Universiteit van Amsterdam;
- Prof. dr. M.B. Pranger, Faculteit der
Geesteswetenschappen, UvA.

Bijlage 2

Publicaties

- Nanci Adler**
- Meegewerkt aan gezamenlijk uitgave van de Raad voor Cultuur en de Raad voor het openbaar bestuur: *Informatie: grondstof met toekomstwaarde* (Den Haag, 2008).
  - Meegewerkt aan: *Basisinfrastructuur 1.0, advies vierjaarlijkse cultuursubsidies voor instellingen, sectorinstituten en fondsen in de Basisinfrastructuur 2009-2012* (Den Haag, 2008).
- Karel Berkhoff**
- “Dina Pronicheva’s Story of Surviving the Babi Yar Massacre: German, Jewish, Soviet, Russian, and Ukrainian Records,” in Ray Brandon and Wendy Lower, red., *The Shoah in Ukraine: History, Testimony, Memorialization* (Bloomington: Indiana University Press, 2008), pp. 291-317.
  - *Harvest of Despair: Life and Death in Ukraine under Nazi Rule* (Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 2004), Paperback editie, mei 2008.
  - Recensie van Philip T. Rutherford, *Prelude to the Final Solution: The Nazi Program for Deporting Ethnic Poles, 1939-1941* (Lawrence: University Press of Kansas, 2007), in *Central European History* 14, nr. 2 (juni 2008), pp. 323-325.
  - Recensie van Jörg Ganzenmüller, *Das belagerte Leningrad 1941-1942. Die Stadt in den Strategien von Angreifern und Verteidigern* (Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2005), in *FRANCIA. Forschungen zur westeuropäischen Geschichte*, 34/3 (2008), pp. 333–335.
- Maria van Haperen**
- “Herman Amersfoort hoogleraar geschiedenis & strategie”, in *Historisch Nieuwsblad* december 2007/ januari 2008, pp. 11.
  - *Feniks. Geschiedenis van de democratische rechtsstaat in Nederland*, voor Havo (ed.).
  - *Feniks. Geschiedenis van de democratische rechtsstaat in Nederland*, voor VWO (ed.).
- Wichert ten Have**
- “Huiveringwekkend en verwarmend”, in: *Auschwitz Bulletin*, 52, nr. 1, pp. 15-16.
  - “Chronological Index: The Netherlands”, in: *Online Encyclopedia of Mass Violence* (www.massviolence.org).

- Johannes Houwink ten Cate** - “Gewillig België. Overheid en Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog”, in: *Historisch Nieuwsblad*, 2007, nr. 7.
- “Dr H.M. Hirschfeld. De Man van het grote geld”, in: *Historisch Nieuwsblad*, 2007, nr. 8.
- “Jhr.mr. D.J. De Geer”, in: *Historisch Nieuwsblad*, 2007, nr. 9.
- “Woord Vooraf”, in: J. Schelvis, *Vernietigingskamp Sobibor* (Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 7e druk, 2008), pp. 7-9.
- “Het paradijs op aarde brengen: nieuwe studies van Saul Friedländer en Michael Burleigh”, in: *Historisch Nieuwsblad*, 2008, nr. 2, pp. 66-67.
- “Herdenken en herinneren hebben zin – Mensenrechten een verstandelijke noodzaak”, in: *Cogiscope. Tijdschrift over Gevolgen van Oorlog en Geweld*, 01 08, pp. 24-27.
- Marieke Meeuwenoord** - “Ein Fallstudie über niederländische Aufseherinnen im Konzentrationslager Herzogenbusch (Kamp Vught)”, in Janine Doerry, Alexandra Klei, Elisabeth Thalhofer, Karsten Wilke (red.), *NS-Zwangslager in Westdeutschland, Frankreich und den Niederlanden: Geschichte und Erinnerung* (2008), pp. 35-46.
- “Vrouwen voor het gerecht. De Bijzondere Rechtspleging van het vrouwelijke burger- en bewakingspersoneel van *Konzentrationslager Herzogenbusch*”, *Historica*, juni 2008.
- Eva Moraal** - “Westerbork. Methodische Überlegungen zu einer Geschichte seiner Bedeutung”, in Janine Doerry, Alexandra Klei, Elisabeth Thalhofer, Karsten Wilke (red.), *NS-Zwangslager in West-Deutschland, Frankreich und den Niederlanden – Geschichte und Erinnerung* (2008), pp. 119-133.
- “Ieder zijn eigen oorlog, egodocumenten over de Tweede Wereldoorlog”, in: *Geschiedenis Magazine*, jaargang 43, april-mei 2008, nr. 3, pp. 36-40.
- Uğur Üngör** - *Vervolging, onteigening en vernietiging: De deportatie van Ottomaanse Armeniërs tijdens de Eerste Wereldoorlog* (Amsterdam: Aspekt, 2007), 120 pp., ISBN 978-90-5911-535-4.
- “Seeing like a Nation-State: Young Turk Social Engineering in Eastern Turkey, 1913-1950”, in: *Journal of Genocide Research*, vol.10, no.1 (2008), pp.15-39.
- “Organizing oblivion in the aftermath of mass violence”, in: *The Armenian Weekly*, vol.74, no.16 (26 April 2008), pp.23-7.
- Ton Zwaan** - “Over wreedheid”, in: *De Gids (De Titels van Montaigne)*, 2007 (juli-augustus-september), pp. 792-796.
- “De Armeense Genocide. Over een verleden dat niet voorbijgaat”, in: *Geschiedenis Magazine*, jrg. 42, nr. 6 (september 2007), pp 14-19.

- “Politieke bindingen”, in: Nico Wilterdink & Bart van Heerikhuizen, *Samenlevingen. Inleiding in de sociologie* (Groningen: Wolters-Noordhoff, 2007, Zesde druk), pp. 81-113.
- “Het verdriet van de voormalige vijand”, Recensie Patrick Dassen e.a. (red.), *Duitsers als slachtoffers. Het einde van een taboe?* (2007), in: *Internationale Spectator*, jrg. 61, nr. 12 (december 2007), pp. 628-629.
- “ ‘Genocide’ in journalistiek en wetenschap”, in: *ex Ponto Magazine*, nrs. 3,4 (dubbelnummer Genocide en Etnisch Geweld), 2007/2008, pp. 27-33.
- “O Etiologiji I Genezi Genocida I Drugih Masovnih Zlocina Uperenih Protiv Odredenih Grupa”, in: *Srebrenica: Od Poricanja do Priznanja* (Belgrado: Helsinki Group Serbia, 2008 (2005)), pp. 24-60.
- “Trauma, erkenning, herstel. Over de moeilijke verwerking van de Armeense genocide”, in: *In de Marge. Tijdschrift voor levensbeschouwing en wetenschap*, jrg. 17, 2008, nr. 1 (Genocide Special), pp. 17-26.

Ontwerp: phx creative communication
Fotografie: Michael Jacobs
Fotografie symposium en eredoctoraat Jules Schelvis: Bert Nienhuis
Fotografie cover: Lisa Haskins

CENTRUM VOOR
HOLOCAUST
EN GENOCIDESTUDIES

Herengracht 380 / 1016 CJ Amsterdam / t: 020-5233800 / f: 020-5233888 / e: info@chgs.nl / w: www.chgs.nl